

AL IX-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE STUDII ASUPRA FRONTIERELOR ROMANE

(Mamaia, 6—13 septembrie 1972)

DE

D. M. PIPPIDI

Între 6 și 13 septembrie 1972 s-au desfășurat la Mamaia, lângă Constanța, lucrările celui de-al IX-lea Congres internațional de studii asupra frontierelor romane, organizat, sub auspiciile Academiei de Științe Sociale și Politice din R.S. România, de Institutul de arheologie din București.

Asemenea reuniuni savante au avut loc pînă acum, la intervale regulate, în câteva țări din Europa și din Orientul Apropiat, altădată provincii de margine ale Imperiului roman, cum ar fi Anglia, Republica Federală Germania, Austria și Israelul, permițînd congresiștilor, toți specialiști eminenți ai istoriei Romei și în special ai istoriei ei militare, să cerceteze de aproape topografia acestor regiuni și metodele folosite de autoritățile imperiale pentru stăvîlirea atacurilor din afară.

Alegerea Constanței ca loc de întrunire a celui de-al IX-lea Congres se explică prin motive de același ordin: proximitatea *limes*-ului dunărean, timp de veacuri una din frontierele cele mai primejduite ale lumii romane, și marele număr de așezări antice din Dobrogea, a căror explorare sistematică de arheologii români reține de aproape un veac atenția specialiștilor de pretutindeni. Nu e de uitat, de asemenea, vecinătatea Daciei, și ea provincie de margine a Imperiului, cu propriile-i sisteme de apărare de-a lungul frontierei de nord-vest a Transilvaniei (așa-zisul *limes Dacicus*), și de-a lungul Oltului, de la Corabia la Turnu-Roșu și de la Flămînda la Rucăr (primul, *limes Alutanus*, al doilea, *limes Transalutanus*).

Împrejurarea abia amintită lasă să se înțeleagă pentru ce primele două zile ale Congresului au fost închinată în chip exclusiv studierii frontierelor Moesiei și Daciei. În rapoarte întocmite de învățați de seamă din țările riverane ale Dunării, de la Aquincum pînă la vărsarea fluviului în mare, s-a înfățișat stadiul actual al cercetărilor asupra *limes*-ului dunărean în țările respective. Pentru teritoriul R.P. Ungară raportul a fost prezentat de prof. Tibor Nágý, din Budapesta; pentru R. S. F. Iugoslavia, de prof. Vladimir Kondić, din Belgrad; pentru R.P. Bulgaria, de arheologul Teofil Ivanov, din Sofia; pentru R. S. România, de profesorii Gh. Ștefan și Ion Barnea, de la Institutul de arheologie al Academiei de Științe Sociale și Politice. Aceștia li s-au adăugat rapoarte speciale despre granița de nord-vest a Daciei (Șt. Ferenczi, de la Institutul de arheologie din Cluj), despre valorile de apărare de la Dunărea mijlocie și de jos (prof. Kurt Horedt, de la același institut), despre valorile de pe teritoriul Munteniei (prof. Radu Vulpe, București), despre cele două linii de apărare ale Daciei Inferioare (prof. D. Tudor, București), despre granița de nord a Daciei Ripensis, după părăsirea Daciei Traiane

(lector Octavian Toropu, de la Universitatea din Cralova). Numeroase comunicări, înfățișând rezultatele cercetărilor arheologice în acele așezări izolate de pe teritoriul Daciei și Moesiei sau probleme de organizare militară de-a lungul aceluiași frontiere, au fost prezentate în primele două zile ale lucrărilor de o pleiadă de cercetători români din principalele noastre centre de studii arheologice.

În completarea programului zilnic, trei conferințe de caracter general, privind probleme de mare însemnătate ale arheologiei românești, au fost ținute de cel ce semnează aceste rânduri (*Cetățile grecești din Dobrogea și locul lor în istoria antichității*), dr. Petre Diaconu, de la Institutul de arheologie din București (*Valurile din Dobrogea*) și dr. Hadrian Daicovicu, de la Universitatea din Cluj (*Cetățile dacice din Munții Orăștiei*).

A treia zi — 9 septembrie — a fost închinată unor excursii de studii la Callatis (Mangalia) și Tropaeum Traiani (Adamklissi). În prima localitate s-au vizitat muzeul de antichități și ruinele zidului de apărare din epoca romană (restaurat în anii de după ultimul război mondial), în cea de-a doua, monumentul triumfal al lui Traian, cu faimoasele metope ilustrând episoade ale războaielor cu dacii, și săpăturile din municipiul învecinat, în ultimii ani reluate cu vigoare și cu bune rezultate de Institutul de arheologie din București, în colaborare cu Direcția Monumentelor Istorice din CCES și cu Muzeul de arheologie din Constanța. Cu acest prilej, oaspeții de peste hotare au putut vedea și aprecia numeroase aspecte ale vieții de astăzi pe pământul dintre Dunăre și mare, de la salba de stațiuni moderne de pe litoral pînă la satele înfloritoare și la văile și livezile nesfîrșite, care fac din Dobrogea actuală o adevărată grădiniță.

În a patra și a cincea zi a lucrărilor, atenția congresiștilor — din pricina marelui număr de comunicări înscrise în program, împărțiți în două secții paralele, de istorie și de arheologie — s-a oprit asupra altor frontiere ale Imperiului roman decît cele de la Dunărea-de-jos și mijlocle sau decît hotarele Daciei. Numărul cel mai mare de comunicări au fost prezentate de cercetători veniți din Anglia și Republica Federală Germania, unii dintre ei învățați de mare faimă, ca Eric Birley, Sheppard Frere, J. P. Gillam, Brian Warmington, în primul caz, sau Hans Schönberger, Harald von Petrikovits, Dietwulf Baatz, Aladar Radnoti și Dietrich Hoffmann, în cel de-al doilea. Din Franța se cuvin menționați Joël Le Gall, de la Sorbona, și Edmond Frézouls, de la Universitatea din Strasbourg; din Italia, Giovanni Forni, de la Universitatea din Genova; din U.S.A., J. F. Gilliam, de la Universitatea Princeton; din Canada, Edith-Mary Wightman de la Universitatea Mc Master (Hamilton) și Collin Wells, de la Universitatea din Ottawa. Alte delegații importante prin numărul comunicărilor prezentate sînt acele venite din Elveția, Republica Democrată Germană, Bulgaria, Ungaria, Israel și Olanda; Belgia, Spania, Iugoslavia, Polonia au fost reprezentate printr-un număr mai mic de specialiști, recrutați dintre frecventatorii cel mai asidui ai congreselor anterioare.

Potrivit componenței delegațiilor, arătată aci în linii mari, comunicările și discuțiile care le-au urmat s-au referit în primul rînd la cercetări de teren efectuate în Republica Federală Germania și în Anglia, — de-a lungul Rinului și pe *limes*-ul retic sau, în Britania, la sudul „Zidului lui Hadrian” — unde așezările de epocă romană sînt extrem de numeroase și cercetate în mod exemplar. Un alt grup de referate au tratat despre fortificații și drumuri militare din epoca Imperiului timpuriu sau a Tetrarhiei descoperite în alte provincii periferice din Europa și Asia; în sfîrșit, un al treilea grup de contribuții au adus în discuție probleme teoretice legate de studiul frontierelor, cum ar fi „Denumiri proprii și improprii ale unui *limes* provincial” (G. Forni, Italia), „Rolul metodei comparative în înțelegerea frontierelor romane” (Stephen L. Dyson, U.S.A.) sau „Raporturile dintre studiul frontierelor și istoria Imperiului roman, în ansamblu” (Brian Warmington, Anglia).

Contribuția românească la buna desfășurare a dezbaterilor a fost din cele mai importante, — numeric și calitativ. Alături de „veterani” ai acestui fel de cercetări, ca Gh. Ștefan, Radu Vulpe, D. Tudor, Kurt Horedt, Ștefan Ferenczi și Ion Barnea, au participat la lucrări, înfățișînd rezultatele propriei lor activități, cercetători mai tineri, dar de pe acum cunoscuți

pentru meritele lor științifice, ca Andrei Aricescu, Ioana Cătănicu, E. Doruțiu-Bollă, Radu Florescu, Nicolae Gudea, Gh. Poenaru-Bordea, D. Protase, Const. Scorpan, Simion Ștefan, Octavian Toropu și Christian Vlădescu.

Lucrările propriu-zise ale Congresului s-au încheiat în seara de 11 septembrie printr-o ședință de închidere în care s-au discutat în primul rând data și locul următoarelor congrese de studii asupra frontierelor romane, apoi problema publicării *Actelor* congresului al IX-lea, potrivit datinii respectate pînă acum fără abatere. În prima chestiune, luînd cunoștință de invitațiile prezentate în ședință de Republica Federală Germania, prin prof. Harald von Petrikovits, și de Republica Populară Ungară, prin prof. András Mócsy, congresiștii au decis în unanimitate să fie acceptate amîndouă aceste propuneri în ordinea în care s-au primit, Congresul al X-lea urmînd să aibă loc în 1974 undeva la Rinul-de-jos, iar al XI-lea, în 1976, în Ungaria, și mai precis la Székesfehérvár (Alba Regia).

Zilele de 12 și 13 septembrie au fost consacrate unei călătorii de studii de-a lungul Dunării-de-jos, de la Capidava la Tulcea, în cursul căreia congresiștii au avut prilejul să cerceteze la fața locului, cu răgaz, cîteva așezări importante de pe *limes*-ul dunărean, cum ar fi Capidava, Hirșova (în antichitate Carsium) și Dinogetia (azi Bisericuța, lngă satul Garvăn). Pe drumul de întoarcere la Mamaia, un popas prelungit la Histria, cu vizitarea atentă a ruinelor, a încununat, se poate spune, întreaga activitate a participanților la Congresul al IX-lea, dîndu-le posibilitatea să cunoască nemijlocit una din realizările cele mai impresionante ale arheologiei românești.

În ansamblu, se poate aprecia că lucrările Congresului al IX-lea (cel mai frecventat din întreaga serie a congreselor de studii asupra frontierelor romane) au reprezentat o manifestare științifică de seamă, făcută să cinstească deopotrivă pe participanții la lucrări și țara care a organizat-o și a adăpostit-o.